

ประเด็นจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุกาภรณ์ สุต
หนองบัว

1

กรรมการและเลขานุการ คณะกรรมการจริยธรรมการ
วิจัยในมนุษย์

ลักษณะของการวิจัยเชิงคุณภาพ

- ▶ การปฏิบัติกระทำกับข้อมูล ที่จับไม่ได้ (หรือไม่เป็นตัวเลข)
- ▶ เน้นการสร้างแนวคิด การตีความเพื่อให้เกิดความเข้าใจในมนุษย์ และสังคม
- ▶ ใช้การสังเกต สัมภาษณ์ สันทนาและจดบันทึก
- ▶ ให้ความสำคัญกับข้อมูลประเภทอัตชีวประวัติ โลกทัศน์และความรู้สึกนึกคิดของปัจเจกบุคคลเป็นหลัก
- ▶ ไม่จำเป็นต้องใช้สถิติขั้นสูงในการวิเคราะห์ แต่ใช้การอุปมาน

ลักษณะของการวิจัยเชิงคุณภาพ (ต่อ)

- ▶ เป็นการทำวิจัยในสภาพธรรมชาติ: ไม่มีการจัดหรือควบคุมสภาพแวดล้อม
- ▶ เน้นเกี่ยวกับบริบท (Contextual)
- ▶ วิธีการวิจัยมีความยืดหยุ่นสูง
- ▶ คุณภาพของผู้วิจัย: ต้องเป็นกลาง
- ▶ เน้นความเข้าใจ ความหมาย ไม่ใช่ความถูกต้อง โดยไม่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการทดสอบสมมติฐาน และนัยสำคัญทางสถิติ

ลักษณะของการวิจัยเชิงคุณภาพ (ต่อ)

- ▶ เน้นการวิจัยภาคสนาม
- ▶ จำนวนหน่วยการศึกษาน้อย
- ▶ ไม่มีโครงสร้างคำถามตายตัว
- ▶ ให้ความสำคัญกับความหมายในทัศนะของผู้ตอบ ไม่ใช่ผู้ศึกษา

นักวิจัยเห็นสิ่งใดบ้างจากภาพนี้?

FEELINGS

ความจำเป็นและประโยชน์ ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัยเชิงคุณภาพ

- ▶ ทำให้เข้าใจปรากฏการณ์ต่างๆ อย่างลึกซึ้ง
- ▶ ช่วยเสริมสร้างการศึกษาระบวนการอย่างลึกซึ้งรอบด้าน
- ▶ เพื่อหาข้อสมมติฐานเพื่อนำไปสู่เชิงปริมาณ
- ▶ เป็นประโยชน์เมื่อทำวิจัยในกลุ่มคนขนาดเล็ก หรือมีข้อจำกัดบางประการ

ความจำเป็นและประโยชน์ ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัยเชิงคุณภาพ (ต่อ)

- ▶ เป็นงานวิจัยที่เอื้อต่อการวิจัยในลักษณะที่เป็นนามธรรม
- ▶ ช่วยเสริมงานวิจัยเชิงปริมาณ ให้คำตอบที่ชัดเจนและหนักแน่นยิ่งขึ้น
- ▶ ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

1. การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) หรือการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)
2. การสนทนากลุ่ม (Focus Group interview)
3. การสังเกต (Observation)
4. การวิเคราะห์เนื้อหาของเอกสาร (Thematic Analysis of Written Material)

การคัดเลือกผู้ให้ ข้อมูล

เป็นการคัดเลือกแบบเจาะจงโดยมีการ
กำหนดเกณฑ์คัดเข้า (Inclusion
criteria) ไว้อย่างชัดเจน

จำนวนผู้ให้ข้อมูล

จะไม่สามารถกำหนดได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความอิ่มตัวของข้อมูล (saturation data) ยกเว้นงานวิจัยเชิงคุณภาพแบบ Focus Group Discussion สามารถกำหนดผู้ให้ข้อมูลได้ ซึ่งจะอยู่ประมาณตั้งแต่ 4 คนจนถึง 12 คน

ชนิดของวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ

- ▶ Case study
- ▶ Ethnography
- ▶ Focus Group Discussion
- ▶ Grounded Theory
- ▶ Narrative study
- ▶ Phenomenology
- ▶ ฯลฯ

การวิเคราะห์ข้อมูล

- ▶ วิเคราะห์ระหว่างเก็บรวบรวมข้อมูล
- ▶ วิเคราะห์ข้อมูลหลังเก็บรวบรวมข้อมูล
ครบถ้วนแล้ว

การเขียนรายงานวิจัยเชิงคุณภาพ

- ▶ เขียนเป็นภาษาพูดมากกว่าภาษาทางการ
- ▶ ต้องระบุงการบรรยายเพราะมีผลต่อการตีความ
- ▶ เป็นการเขียนแบบเล่าเรื่อง (Narrative)

ข้อพิจารณาด้านจริยธรรม ในงานวิจัยเชิงคุณภาพ (ETHICAL CONSIDERATION IN QUALITATIVE RESEARCH)

ข้อพิจารณาด้านจริยธรรม

(ETHICAL CONSIDERATION)

- ▶ หลักความเคารพในบุคคล (Respect for person)
- ▶ หลักการให้ประโยชน์ ไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่อาสาสมัคร (Risk and Benefit)
- ▶ การรักษาความลับของอาสาสมัคร (Privacy and Confidentiality)
- ▶ หลักความยุติธรรม (Justice)
- ▶ อุปสรรคและความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นต่ออาสาสมัครและความรับผิดชอบของผู้วิจัย (Challenges and risks towards participants including investigator's Responsibility)
- ▶ กระบวนการขอความยินยอมจากอาสาสมัคร (informed consent process)

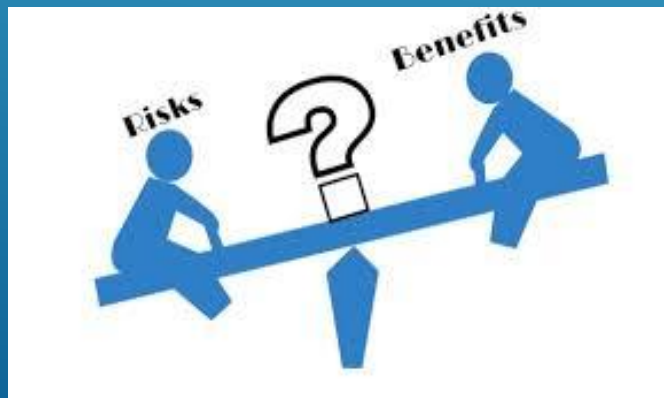
หลักความเคารพในบุคคล (RESPECT FOR PERSON)

ควรมีการให้ข้อมูลอย่างครบถ้วนจนอาสาสมัครเข้าใจเป็นอย่างดีและตัดสินใจอย่างอิสระในการให้ความยินยอมเข้าร่วมในการวิจัย

หลักการให้ประโยชน์ ไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ อาสาสมัคร (RISK AND BENEFIT)

การระบุว่าอาสาสมัครจะได้รับประโยชน์อะไรบ้าง และความเสี่ยงที่อาจเกิดต่อตัวอาสาสมัครมีอะไรบ้าง ไว้ใน Information sheet ให้อาสาสมัครทราบก่อนตัดสินใจเข้าร่วมวิจัย นอกจากนี้ควรมีมาตรการในการป้องกันความเสี่ยงด้านจิตใจที่อาจเกิดขึ้นแก่อาสาสมัคร เช่น มีนักจิตวิทยาในพื้นที่ หรือมีบุคลากรในพื้นที่ ที่มีประสบการณ์ในการให้คำปรึกษาทางจิตใจหากคำถามส่งผลกระทบกระเทือนต่อจิตใจ เนื่องจากความเสี่ยงในการสัมภาษณ์เชิงลึก คือ คำถามบางคำถามอาจกระทบกระเทือนจิตใจอาสาสมัครได้

การรักษาความลับของอาสาสมัคร (PRIVACY AND CONFIDENTIALITY)

- ▶ การทำลายข้อมูลหลังการวิจัยสิ้นสุด
- ▶ การปกปิดชื่ออาสาสมัคร แต่การวิจัยทางลิขสิทธิ์ทางปัญญาควรต้องเปิดเผยชื่อของอาสาสมัคร เช่น งานวิจัยทางมนุษยศาสตร์ ปรัชญา ชาวบ้าน แต่ต้องปรากฏใน consent form ซึ่งอาสาสมัครยินยอมให้เปิดเผยชื่อ-สกุล
- ▶ การวิจัยทางมนุษยศาสตร์ หรือ นาฏศิลป์ จำเป็นต้องมีการแสดงท่ารำผ่านวิดีโอบันทึกการเคลื่อนไหว ควรได้รับการยินยอมจากอาสาสมัครโดยการลงลายมือชื่อใน consent form
- ▶ หากเป็นประเด็นอ่อนไหวในกลุ่มเปราะบาง ควรมีการปกปิด สถานที่ในการเผยแพร่ข้อมูล

การรักษาความลับของอาสาสมัคร (PRIVACY AND CONFIDENTIALITY) (ต่อ)

- ▶ การเลือกสถานที่ในการสัมภาษณ์เชิงลึกนั้น ควรเป็นสถานที่ ที่ไม่
โล่งแจ้งหรือเป็นที่พลุกพล่าน โดยเฉพาะประเด็นวิจัยที่อ่อนไหวในกลุ่ม
เปราะบาง เป็นต้น
- ▶ การเข้าถึงอาสาสมัครที่เป็นกลุ่มเปราะบางเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกใน
ประเด็นวิจัยที่อ่อนไหว อาจใช้วิธีการ snowball sampling
- ▶ กรณีที่เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มอาสาสมัครที่เป็นกลุ่มเปราะบาง
และเป็นประเด็นวิจัยที่อ่อนไหว ซึ่งอาสาสมัครไม่ต้องการเซ็นใบยินยอม
แต่ยินดีให้ข้อมูล อาจเป็นการยินยอมด้วยวาจา (verbal consent)
หรือการยินยอมโดยการกระทำ (consent by action) ได้

การรักษาความลับของอาสาสมัคร (PRIVACY AND CONFIDENTIALITY) (ต่อ)

- ▶ ในการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบ focus group discussion ไม่ควรมีการบันทึกวีดีโอ
- ▶ ในการเผยแพร่รูปภาพจากงานวิจัยควรมีการทำแถบดำที่หน้าอาสาสมัคร หรือ ทำภาพเบลอที่หน้าอาสาสมัคร หรือ อาจถ่ายภาพจากด้านหลังอาสาสมัคร

► การสนทนากลุ่ม

- ไม่ควรมีการถ่ายวิดีโอ หรือ ถ่ายรูป แต่หากมีการถ่ายรูปควรทำเบลอที่หน้าอาสาสมัคร หรือถ่ายด้านหลังอาสาสมัคร
- ควรนำเสนอข้อมูลในภาพรวม

การปกปิดภาพอาสาสมัครในการเผยแพร่ ข้อมูลวิจัย อาจทำได้หลายวิธี ดังนี้

1. ปิดตาด้วยแถบสี
2. ทำภาพเบลอที่ใบหน้า
อาสาสมัคร
3. ถ่ายภาพจากด้านหลัง
ของอาสาสมัคร
4. ถ่ายภาพจากระยะไกล

หลักความยุติธรรม (JUSTICE)

มีเกณฑ์การตัดเข้าและออกชัดเจน มีการกระจายความเสี่ยงและผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน โดยวิธีคัดเลือกกลุ่มอาสาสมัครในการเข้าร่วมโครงการ ทั้งนี้เนื่องจากคุณลักษณะของการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น การเลือกผู้ให้ข้อมูลเป็นแบบ purposive sampling ซึ่งมีเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหรืออาสาสมัครได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน

อุปสรรคและความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นต่อ อาสาสมัคร และความรับผิดชอบของผู้วิจัย (CHALLENGES AND RISKS TOWARDS PARTICIPANTS INCLUDING INVESTIGATOR'S RESPONSIBILITY)

- ▶ อุปสรรคหรือความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นต่ออาสาสมัคร เช่น คำถามบางคำถามอาจกระทบกระเทือนจิตใจอาสาสมัคร ดังนั้นผู้วิจัยมีวิธีป้องกันโดยการมีพยาบาลที่มีประสบการณ์ในการให้คำปรึกษาด้านจิตใจผู้ป่วยหรือมีนักจิตวิทยาที่สามารถให้คำปรึกษาได้ หากมีกรณีดังกล่าวเกิดขึ้นเป็นต้น
- ▶ ความเหมาะสมในเรื่องคุณสมบัติและประสบการณ์ของผู้วิจัยต่อโครงการวิจัยที่เสนอ
- ▶ ขั้นตอนที่จะดำเนินการเมื่ออาสาสมัครขอถอนตัวในระหว่างดำเนินการศึกษาวิจัย

กระบวนการขอความยินยอมจาก อาสาสมัคร (INFORMED CONSENT PROCESS)

- ▶ หลีกเลี่ยงผู้ที่มีอิทธิพลต่ออาสาสมัครเป็นผู้ขอความยินยอม เช่น ผู้นำชุมชนในพื้นที่ที่อาสาสมัครอาศัยอยู่ เป็นต้น
- ▶ ควรให้อาสาสมัครมีเวลาในการตัดสินใจเข้าร่วมวิจัย
- ▶ ภาษาที่ใช้ใน information sheet และ consent form ควรเป็นภาษาที่เข้าใจง่าย กระชับและชัดเจน ไม่คลุมเครือ
- ▶ การยินยอมด้วยวาจา (verbal consent) เกิดขึ้นได้ หากอาสาสมัครยินดีให้ข้อมูล แต่ไม่ต้องการเซ็นชื่อในใบยินยอม

PRACTICE

การวิจัยเรื่องคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุชาวกระเหรี่ยง
จำเป็นต้องมีล่ามในการแปลภาษา นักวิจัยจะมีวิธีใน
การรักษาความลับของอาสาสมัครอย่างไร?

กรณีที่ผู้สูงอายุไม่สามารถเซ็นชื่อในใบ CONSENT FORM
แต่ยินดีเป็นอาสาสมัครในงานวิจัย นักวิจัยจะมีวิธีดำเนินการ
อย่างไร

**THANK YOU
FOR YOUR
ATTENTION**